

2. Borysov V. V. Teoretyko-metodolohichni zasadi formuvannya natsionalnoyi samosvidomosti uchnivskoyi ta studentskoyi molodi: avtoref. dis. ... d-ra pedahoh. nauk. spets: 13.00.07 “Teoriya i metodika viovannya” Ternopilskiy natsionalniy universytet im. Volodimira Hnatyuka. Ternopil, 2006. 40 s.
3. Scherban P. Formuvannya natsionalnoyi samosvidomosti v sim’yi. Kyiv. T– vo “Znannya” Ukrainy, 2002. 94 s.
4. Chizhevskiy D. Filososfski tvory. K. Smoloskyp, 2005. T. 4. 402 s.
5. Dovzhenko O. P. Storinky schodennyka (1941–1956). Kyiv. Vyd-vo humanist. lit-ri, 2004. 205 s.
6. Ryashko O. V. Formuvannya natsionalnoyi svidomosti yak vazhlyvoho chynnyka patriotyzmu u maybutnih pratsivnykiv pravoohoronnyh orhaniv Ukrainy. Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politehnika”. Seriya: Yurydychni nauky : zbornyk naukovykh prats. 2015. # 824. S. 398–404.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-64>

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF IMPLEMENTATION
OF PROBLEM LEARNING TECHNOLOGY
IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE INSTITUTION
OF HIGHER EDUCATION**

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРОБЛЕМНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ
ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Kulyk I. O.   Кулик І. О.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of
Pedagogy and Methodology Teaching
History and Social Disciplines
T.H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»
Chernihiv, Ukraine*

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і методики
викладання історії та суспільних
дисциплін
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

У сучасних умовах реформування вітчизняної системи освіти постає питання щодо інноваційних підходів до змісту й організації педагогічної діяльності. Метою освітнього процесу проголошується розвиток особистості, яка вмє ефективно діяти в повсякденному житті, адекватно вирішувати різноманітні проблеми. Особливого значення набуває здатність майбутнього фахівця бути не лише носієм знань та вмінь, але

й суб'єктом власного розвитку та вдосконалення. У нормативно-правових документах з питань освіти визнається необхідність змін у вітчизняному освітньому просторі на засадах компетентнісного підходу. Тому, на нашу думку, головна мета освітнього процесу – розвиток різноманітних форм мислення студентів, їхніх творчих здібностей, соціально-адаптаційних можливостей. За таких обставин результатом навчання в закладах освіти є не тільки засвоєння певної суми знань (фактів, понять, зв'язків, законів, закономірностей), а й формування власних суджень, вмінь критично мислити, аргументувати власну точку зору, робити обґрунтовані висновки, творчо використовувати знання на практиці, оцінювати явища й тенденції суспільного розвитку. Тому критерієм оцінки навчальної діяльності здобувачів освіти є не тільки обсяг навчального матеріалу, що залишається в пам'яті, а й вміння аналізувати, узагальнювати, ставити інформацію під сумнів; використовувати знання в нестандартних ситуаціях; вміння самостійно здобувати знання, впроваджувати пошуково-дослідницьку діяльність.

Виходячи з цих концептуальних положень, постало завдання оптимізації освітнього процесу, впровадження технологій навчання, спрямованих на формування життєвих та предметних компетентностей. Одним із інструментів вирішення цього завдання, на нашу думку, є використання освітнього потенціалу технології проблемного навчання та розвитку критичного мислення. Актуальність проблеми зумовлена тим, що сучасне життя вимагає інтелектуально розвиненої особистості, яка здатна швидко адаптуватися до професійної діяльності, вмє знаходити оптимальні шляхи вирішення професійних і соціальних завдань. Це зумовлює потребу обґрунтування педагогічних умов впровадження технології проблемного навчання в освітній процес закладів вищої освіти.

Метою дослідження є з'ясування педагогічних умов впровадження проблемної технології навчання в освітній процес закладу вищої освіти.

Аналіз наукової літератури свідчить, що різні аспекти технології проблемного навчання знайшли відображення в дослідженнях багатьох педагогів і психологів. Теоретико-методологічні основи проблемного навчання охарактеризували Т. Кудрявцев, О. Матюшкін, М. Махмутов, В. Оконь, Т. Щукіна та ін. Розробці методики проблемного навчання сприяли наукові розвідки М. Левиної, І. Лернера, Н. Менчинської, М. Скаткіна та ін. Теоретико-методологічні засади розвитку критичного мислення обґрунтовано в працях П. Блонського, В. Курилів, В. Крутецького, С. Рубінштейна, С. Терно, О. Тягло, Д. Халперн та ін. Психологічний аспект проблемного навчання розкрили Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Л. Занков, Д. Ельконін, О. Леонтьєв та ін.

І.Я. Лернер сутність проблемного навчання вбачає у тому, що «учень під керівництвом учителя бере участь у вирішенні нових для нього пізнавальних і практичних проблем у певній системі, що відповідає освітньо-виховним цілям школи» [3, с. 132]. М. Махмутов вважав, що проблемне навчання – особливий тип навчання, коли ...знання не надаються учням в готовому вигляді, а здобуваються ними в процесі самостійної пізнавальної діяльності в умовах проблемної ситуації [4, с. 14]. У педагогічному словнику проблемне навчання тлумачиться як «один з типів розвиваючого навчання, істотною відмінністю якого є зближення психології мислення людини з психологією навчання [2, с. 271].

Аналіз наукової літератури дає підстави виділити суттєві ознаки проблемного навчання: наявність проблемної ситуації, пізнавальної задачі, певного інтелектуального утруднення, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її вирішення; головною складовою є самостійність, пізнавальна активність здобувачів освіти та використання дослідницьких підходів.

У нашому дослідженні виходимо із позицій, що суть проблемного навчання полягає в організації проблемного викладання та проблемного учіння. Технологія проблемного навчання передбачає зміни в організації освітнього процесу: для викладачів – це перехід від передачі знань до створення комфортних умов для їх активного засвоєння та отримання практичного досвіду; для здобувачів освіти – це перехід від пасивного засвоєння знань до активної пізнавальної діяльності.

В основі проблемного навчання є проблемна ситуація, яку необхідно вирішити здобувачам освіти. Виявлено, що основними способами створення проблемної ситуації є: повідомлення здобувачам освіти інформації, яка містить у собі суперечність; сприймання і осмислення різних тлумачень одного і того самого явища; використання сукупності способів і прийомів, під час якого виникає проблемна ситуація; невідповідність між системою знань, навичок та вмінь здобувачів освіти і новим фактом, явищем.

З'ясовано, що технологія проблемного навчання включає наступні послідовні дії: створення й аналіз проблемної ситуації, визначення завдань, які випливають із дослідження; пошук й аналіз даних про об'єкт дослідження; висунення гіпотези; обговорення методів дослідження, перевірка припущень; розв'язування проблеми і перевірка одержаних результатів, зіставлення їх з робочою гіпотезою; систематизація та узагальнення здобутих знань і вмінь; оформлення результатів; підбиття підсумків; висновки [3, с. 97 – 101].

Для підготовки учителя історії важливе значення мають такі дисципліни, як «Історія та загальнотеоретичні основи педагогіки»,

«Актуальні проблеми педагогіки», «Дидактика», «Музейна педагогіка» та ін. Робочими програмами навчальних дисциплін передбачено проведення лекційних та практичних занять з використанням проблемних технологій навчання.

На заняттях науково-педагогічний працівник використовує інтерактивні вправи «Мозковий штурм», «Метод ПРЕС», «Незакінчене речення» для формування таких важливих компонентів проблемного навчання, як здатність створення різних варіантів вирішення завдання, обговорення передбачуваних результатів. Викладач створює проблемну ситуацію, формулює проблему, а студенти пропонують шляхи вирішення даної проблеми. Наприклад: якщо керуватися принципами диференціації та індивідуалізації навчання, то якими способами їх можна реалізувати під час навчального заняття? Всі висунуті ідеї записуються на дошці, а потім обговорюються. У центрі уваги має бути ймовірний перебіг подій: Що було б можливим за тим чи іншим варіантом дій? Що могло відбутися, якби...? Інтерактивна вправа «Метод ПРЕС» допомагає студентам упорядкувати власні думки, у стислій формі висловити власну позицію, надає алгоритм дій щодо вирішення проблемних ситуацій.

На нашу думку, педагогічними умовами для ефективного впровадження проблемного навчання є: створення в освітньому процесі навчальної ситуації, за яких студент може самостійно здобувати знання, причому замість дій за зразком необхідно використовувати пошукові й дослідницькі аспекти діяльності; організація активної педагогічної взаємодії між викладачем та студентами, коли основою здобуття педагогічних знань повинно бути виконання різноманітних інтелектуальних дій, таких як: доведення, абстрагування, узагальнення, виділення головної думки тощо; систематично розвивати у здобувачів освіти критичне мислення та надавати алгоритми засвоєння способів дій, що дозволить свідомо застосовувати набуті знання на практиці; розвивати якості й властивості, що сприяють активному залученню студентів до творчої діяльності; заохочувати здобувачів освіти до самостійної пізнавальної діяльності; мотивувати студентів до навчання.

Література:

1. Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту» URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145> – 19
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
3. Лернер І. Процесс обучения и его закономерности. Москва : «Высшая школа», 1980. 156 с.

4. Махмутов М. Организация проблемного обучения в школе. Москва : «Просвещение», 1977. 240 с.

5. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 268 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-65>

EVOLUTION OF MICROLEARNING STRATEGIES IN THE MODERN DIGITAL ERA

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЙ МІКРОНАВЧАННЯ В СУЧАСНУ ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Leonov M. A.   Леонов М. А.

Post-graduate Student   аспірант

*Kryvyi Pih State Pedagogical   Криворізький державний педагогічний
University   університет*

*Kriviy Rih, Dnipropetrovsk region,   м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область,
Ukraine   Україна*

Мікронавчання (microlearning) – метод навчання, при якому контент подається невеликими частинами, кожна з яких має одну конкретну мету і на її досягнення виділяється малий обсяг часу [1].

Суттєвою перевагою мікронавчання є його значна продуктивність та міцність отриманих знань. Цей ефект досягається за рахунок структурування навчального контенту на невеликі за обсягом порції (модулі чи мікрокурси), сфокусовані на вирішення лише одного аспекту засвоєння, що в подальшому, під час опанування наступних дидактичних клітин, використовується як нагадування. У такий спосіб досягається міцне запам'ятовування інформації, відбувається конкретизація та узагальнення знань, формується здатність до використання їх на практиці в типових і мінливих ситуаціях.

Доцільність широкого запровадження методів мікронавчання в цифрову епоху пояснюється змінами когнітивних стратегій у тих, хто навчається, що відбулися в умовах нарощування обсягу пропонованої інформації. Поступово закріпився підхід, який передбачає перехід від культури глибокої уваги (deep attention) до культури гіперуваги (hyperattention), що вможливає здатність свідомо перемикатися між безліччю інформаційних потоків, проте, передусім керуючись власними пізнавальними інтересами [2]. Тож, розвинена гіперувага зумовлює